

LES TABLETTES D'EXÉCRATION DE L'AFRIQUE DU NORD À L'ÉPOQUE ROMAINE (Sandra Sichet)

(PROKLÍNACÍ TABULKY ZE SEVERNÍ AFRIKY DOBY ŘÍMSKÉ)

Nos tablettes tunisiennes ne possèdent la majeure partie du temps aucune mention, aucune indication sur un quelconque auteur. Contrairement à certains (notamment S. Bernand) qui pensaient que les couches inférieures de la population étaient les auteurs de ces tablettes, il faut être convaincu au contraire de l'existence de « magiciens professionnels » que les personnes qui voulaient déposer une *defixio* contactaient et payaient pour qu'ils la rédigent à leur place. Il est donc nécessaire de bien différencier l'auteur (l'envoûteur) moral de la *defixio* et celui qui était payé pour la rédiger. Il est certain que la bonne marche de ces tablettes nécessitait de connaître certaines formules magiques, certains signes magiques et leurs significations, les noms des dieux et des démons qu'il fallait invoquer... mais il était indispensable tout simplement de savoir écrire. Il était donc bienvenu de faire appel à des professionnels qui maîtrisaient à la fois la langue et les termes magiques.

Tabulky z Tuniska, které zkoumáme¹, vykazují po dlouhou dobu mnohé indicie a zmínky o nevšedním zhotoviteli². V rozporu s tím, že se někteří vědci domnívali (obzvláště S. Berdand), že výrobci těchto tabulek byli lidé z nižších sociálních vrstev, je záhodno také přijímat přesvědčení³, že rovněž existovali „profesionální kouzelníci“, jež osoby, které chtěly využít kouzelné moci *defixe*⁴, kontaktovaly a jímž platily, aby ji sepsali místo nich. Je tudíž nezbytné dobře rozlišovat mezi vlastním pořizovatelem (proklínající osobou)⁵ *defixe* a tím, jenž byl placen, aby ji sepsal. Je jisté, že aby tabulky nabyly správné účinnosti, bylo zapotřebí znát určité magické formule, přesné magické značky a jejich významy, jména bohů a démonů, které bylo třeba vzývat..., ale nebylo možné se jen tak obejít ani bez znalosti písma. Bylo

---

¹ Příp. zkoumané tabulky z Tuniska... To „nos“ je tam třeba nějak vyjádřit.

² Quelconque: v antepozici se jedná o adj. qualificatif (= médiocre, ordinaire), s neurčitým členem navíc s negativním odstínem. Un quelconque larron = běžný zlodějíček/prachsprostý lapka. Pejorativnost většinou v ČJ nese substantivum; u zhotovitele výrobce by to mohl být tedy něco jako „fušer, fušerák, břídil, hudlař“. Rovněž lze i zvolit přídavné jméno ledajaký/lecjaký/ledabylý, neboť toto přídavné jméno má přesně tentýž odstín v ČJ jako „un quelconque“ ve FRJ. Ledajaký a lecjaký je navíc dle slovníku ČJ pokládáno za expresivní jako i ona francouzská vazba, a to ve významu: nějaký obyčejný, nevýznamný; nějaký nevalný, špatný.

Danou větu jsem však výše zcela záměrně významově převrátil, aby v ČJ zněla lépe (neboť adj. „ledasjaký“ apod. v dané větě již dnes nikomu skoro nic neříká): „Tabulky z Tuniska, které zkoumáme, nevykazují po dlouhou dobu žádné indicie či zmínky o ledasjakém zhotoviteli“.

³ Příp. přijímat názor.

⁴ V originále je „déposer une dexifio“. *Defixe* se totiž zahrabávala pod zem, aby nabyla účinnosti. V čj však žádný takový obrat neexistuje, kromě položit *defixi* (existuje totiž položit základy, položit otázku). Toto spojení však není jednoznačné, proto není vhodné.

⁵ *Personne morale* (terminus technicus) = právnická osoba, proto jsem zde užil vlastní.

tedy vítané⁶ se obrátit na některého z profesionálů, kteří ovládali zároveň jazyk i magické výrazivo⁷.

Les tablettes d'Hadrumète sont, sans aucun doute, la preuve de leur utilisation. Effectivement, quand on les étudie, on remarque qu'elles peuvent être classées par séries, ceci étant une particularité des tablettes hadrumètines. Il est visible que pour chacune d'entre elles devait exister un modèle de départ puis ensuite à partir de celui-ci des dérivés. Certains n'ont pas hésité à affirmer que ces tablettes étaient l'œuvre d'un même magicien ou bien que le modèle était dû au magicien et les *tabellae* qui en découlaient à ses élèves. Je demeurerai prudente en ce qui concerne cette affirmation.

Tabulky z Hadrumeta jsou bezpochyby důkazem jejich činnosti. Při jejich ohledání si lze povšimnout, že tyto tabulky mohou být zařazeny do série⁸, což je vlastně jedna ze zvláštností hadrumetských tabulek. Je očividné, že pro každou z nich musela existovat modelová předloha, podle níž byly poté zhotoveny tabulky další. Někteří vědci se nezdřáhali tvrdit, že tyto tabulky jsou dílem jednoho a téhož kouzelníka, nebo alespoň že model vytvořil kouzelník a tyto *tabellae* pak podle něj vyhotovili jeho žáci. Ohledně tohoto tvrzení bych byla zdrženlivá⁹.

Les tablettes tunisiennes à cause de leurs spécificités étaient donc le fait d'un nombre limité de personnes. Mais les victimes étaient, elles, plus diversifiées. En général, les tablettes pouvaient toucher n'importe qui :

Osobitý ráz tabulek z Tuniska poukazuje na to, že tyto tabulky jsou dílem¹⁰ omezeného počtu osob. Zato samotné oběti těchto tabulek byly rozmanitější. V obecném měřítku tabulky mohly ovlivnit kohokoliv:

---

⁶ Příp. vhodné.

⁷ Příp. odborná magická pojmenování.

⁸ Příp. zařazeny do ucelené řady.

⁹ „Zdrženlivý“ zároveň obsahuje i prvky slovesa „demeurer“. Nicméně „demeurer pudente“ je zcela knižní obrat; v češtině by tomu asi odpovídalo „setrvávat v obezřetnosti“, což však působí již příliš archaicky a nepatřičně.

¹⁰ Nemám rád cizí slova... pro „spécificité“ máme mnoho slov: svéráz, svéráznost, svébyt, svébytnost, osobitost, ... Spojení „kvůli své svébytnosti/pro svou svéráznost jsou výrobkem“, apod. není česky, proto jsem to opsal.

Původně jsem „dílem“ přemýšlel nahradit „počinem“.